

سؤالات آزمون نهایی درس: علوم و فنون ادبی ۳	رشته : ادبیات و علوم انسانی علوم و معارف اسلامی	نام و نام خانوادگی:	تعداد صفحه: ۵
پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه	ساعت شروع: ۷:۳۰ صبح	تاریخ امتحان: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه
دانش آموزان روزانه، بزرگسال و داوطلبان آزاد سراسر کشور در نوبت خرداد ماه سال ۱۴۰۳			
مرکز ارزشیابی و تضمین کیفیت نظام آموزش و پرورش http://aee.medu.gov.ir			

۱

عدم حذف همزه و امکان حذف همزه را با تقطیع هجایی کردن بیت زیر نشان دهید.
"من از آن حُسن روزافزون که یوسف داشت دانستم که عشق از پرده عصمت برون آرد زلیخا را"

م ن ز ا ن حُسن	ن ر و ز ف زون	ک یو سف دا	ش ت دا نس تم
ک عشر قز بر	د ی عص مت	ب ر و نا د	ز لی خا را
---	---	---	---
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

درسی حذف باید حذف
هنر، فرقی بد وزن ایجاد
نمی لند
وزنی

۲

بیت زیر را تقطیع هجایی کنید و پایه های آوایی آن را مشخص کنید. اختیارات شاعری موجود در بیت را توضیح دهید. راستی آموز بسی جوفروش هست در این شهر که گندمنماست"

را	س	ت	هـ	س	ز	ب	سی	جو	ف	روشن
-	U	(۱)	U	-	U	U	-	-	U	(۲)
هـ	ت	د	ری	شـ	ر	ک	گن	دُم	ن	ماست
-	U	U	خ	-	U	U	-	-	U	کـ
مفتعلن			مفتعلن				فاعلن			

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر اختیارات شاعری به کاررفته را در آن مشخص کنید و وزن بیت را مشخص کنید.

۳

غمش در نهان خانه دل نشیند به نازی که لیلی به محمل نشیند

غـ	مَش	دَر	نَ	هـا	خا	ن	ی	دل	ن	شی	نَد
U	-	-	U	-	-	U	U	-	U	-	-
بـ	نا	زی	ک	لی	لی	پ	مَحـ	مِل	ن	شی	نَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
فعولن			فعولن			فعولن			فعولن		

۴ سوی چاره گشتم ز بیچارگی
سُ ← ی
سُ ← ی
سُ ← ی
ندادم بدو دل به یکبارگی

مفعول / فاعل

سو	ی	چا	ر	گی	گش	تم	ز	بی	چا	ر	گی
-	U	-	U	-	-	-	U	-	-	U	-
ن	دا	دم	ب	دو	دل	یک	با	ر	گی	-	-
U	-	-	U	-	-	U	-	U	-	-	-
فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	فعل	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن

پس از تقطیع دو بیت زیر اختیارات شاعری به کاررفته در هرکدام را مشخص کنید.

۵ خلدگر به پا خاری آسان برآید چه سازم به خاری که در دل نشیند

خ	ل	گ	پ	پا	خا	ری	یا (۲)	س	ب	را	ید
U	-	-	U	-	-	-	-	-	U	-	-
چ	سا	زم	پ	خا	ری	ک	د	دل	ن	شی	ند
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-

۶ نکوهش مکن چرخ نیلوفری را برون کن ز سر باد خیره سری را

ن	کو	هش	م	کن	چر	خ	نی	لو	ف	ری	را
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
ب	رو	کن	ز	سر	با	د	خی	ر (۱)	س	ری	را
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-

۷ پس از تقطیع هجایی بیت زیر و تعیین وزن آن اختیارات وزنی به کار رفته در آن را تعیین کنید.
"دست در دامن مولا زد در که علی بگذر و از ما مگذر"

دس	ت	در	دا	م	ن	مو	لا	زد	در
-	U	-	-	U	U	-	-	-	-
ک	ع	لی	بگ	ذ	ز	وز	ما	م	ع
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U

- الف) به راه این امید پیچ در پیچ مرا لطف تو می‌باید دگر هیچ
 ب) از چنبر نفس رسته بودند آن‌ها بت‌ها همه را شکسته بودند آن‌ها

اختیارات زبانی به‌کاررفته در بیت زیر را با تقطیع هجایی مشخص کنید.
 "ای فروغ ماه حُسن از روی رخشان شما آب روی خوبی از چاه زنخدان شما"

ای فُ رو غِ	ما هِ حس نز	رو یِ رخ شا	نِ ش ما
-U- <u> </u>	- -U-	- -U-	-U- <u> </u>
آ بِ رو یِ	خو بی یز چاه	ه ز نخ دا	ن ش ما
-U- <u> </u>	- -U- <u> </u>	- -U- <u> </u>	-U- <u> </u>
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

برای شعر نیمایی زیر جدولی بکشید، پایه‌های آوایی، وزن و نشانه‌های هجایی هر مصراع را بنویسید. سپس اختیار شاعری به‌کاررفته در آن را مشخص کنید.

"قایقی خواهم ساخت / خواهم انداخت به آب / دور خواهم شد از این خاک غریب / که در آن هیچ‌کسی نیست که در بیشهٔ عشق / قهرمانان را بیدار کند."

		پایه‌های آوایی	قای قی خا	هم ساخت	
		وزن	فاعلاتن	فعلن	
		نشانه‌های هجایی	- - U -	- -	
		پایه‌های آوایی	خا ه مَن دا	خت ب ءاب	
		وزن	فاعلاتن	فعلن	
		نشانه‌های هجایی	- - U -	- UU	
		پایه‌های آوایی	دو ر خا هم	ش د زین خا	ک غ ریب
		وزن	فاعلاتن	فَعَلاتن	فَعِلن
		نشانه‌های هجایی	- - U -	- - UU	- UU
		پایه‌های آوایی	ک د ران هی	چ ک سی نیس	ت ک دَر بی
		وزن	فعلاتن	فعلاتن	فعِلن
		نشانه‌های هجایی	- - UU	- - UU	- UU
		پایه‌های آوایی	قه رِ ما نان	را بی دا	ر کُ ند
		وزن	فاعلاتن	فعلاتن	فَعِلن

شعر زیر در چه قالبی سروده شده است؟ پس از تعیین پایه‌های آوایی و وزن واژه‌های هر مصراع، تفاوت این نوع شعر را با اشعار سنتی بیان کنید.

"و صدای باد هردم دل‌گزا تر / در صدای باد بانگ او رهاتر / از میان آب‌های دور و نزدیک / باز در گوش این نداها / آی آدم‌ها"

پایه‌های آوایی	و صِ دا یِ	با د هر دَم	دِل گَ زا تَر
وزن	فعلاتن (فاعلاتن)	فاعلاتن	فاعلاتن
نشانه‌های هجایی	UU - <u>ی</u>	- - U -	- - U -
پایه‌های آوایی	دَر صِ دا یِ	با د بان گِ	او رَ ها تَر
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن
نشانه‌های هجایی	- U - <u>ی</u>	- U - <u>ی</u>	- - U -
پایه‌های آوایی	اَز مِ یا نِ	ء ا ب ها یِ	دو رُ نَز دیک
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن
نشانه‌های هجایی	- U - <u>ی</u>	- U - <u>ی</u>	- - U -
پایه‌های آوایی	با ز دَر گو	شین نِ دا ها	
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	
نشانه‌های هجایی	- - U -	- - U -	
پایه‌های آوایی	ء ا یِ ء ا دَم	ها	
وزن	فاعلاتن	فع	
نشانه‌های هجایی	- - U -	-	

پس از تقطیع هجایی شعر زیر، پایه‌های آوایی و وزن واژه‌های آن را بنویسید و اختیارات وزنی آن را مشخص کنید.

"نَفَسَم را پَر پرواز از توست / به دماوند تو سوگند که گر بگشایند / بدم از بند، ببینند که / همه اجزایم با مهر تو آمیخته است."

نَ فَ سَم را	پَ رِ پَر وا	رَز تُسْت	
-UU-	-UU-	-UU-	
بِ دَ ما وَن	دِ ثُ سو گن	دک گر بُگ	شا یَند
-UU-	-UU-	-UU-	-UU-
بَن دَ مَز بَن	دِ بِ بی نَن	دِ کِ	
-U-	-UU-	U	
هَ مِ اَج زا	یَم با مِه	رِ ثُ اِ می	خ ت است
-UU-	-UU-	-UU-	-UU-

پس از تقطیع و تعیین وزن ابیات زیر، اختیارات وزنی آن‌ها را مشخص کنید.

الف به استواری معیار تازه بخشیدید شما نه مثل دماوند او به مثل شماست

بِ اُس ثُ وا	رِ تا زِ بَخ	شی دید	
-U-U	-U-U	-UU-	
شَ ما نَ مِث	لِ دَ ما وَ	نَد او بِ مِث	لِ شِ ماست
-U-U	-UU-	-U-U	-UU-
مفاعِلن	فعلاتِن	مفاعِلن	فَعْلُن

آمد نوروز هم از بامداد آمدنش فَرخ و فرخنده باد

اِ مَد نو	رو زَ هَ مَز	با م داد	
-UU-	-UU-	-U-	
اِ مَ دَ نَش	قَر رُ خُ قَر	خُن دِ باد	
-UU-	-UU-	-U-	
مفتعلن	مفتعلن	فاعِلن	

ای زده م	جو دۀ ن	رن در ت ن	ها دست
UU- -	UUUU-	UU- -	- -
کز ما در	هم چن تۀ	تر من د ن	زا دست
U- -	UU- -	UU- -	- -
مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستف

می رس دز	هر ط رف	شور ن ی	بان گ دَف
-UU-	-U-	UUU-	-U-
می ش د جا	ری پ گف	پ نوش جا	م م راد
-UU-	-U-	-U-U	-UU-

"در این بازار اگر سودی است با درویش خرسند است
خدایا منعمم گردان به درویشی و خرسندی"

د رین با زا	ر گر سو دی	ست با در وی	ش خر سن دست
UU- - ×	UU- - ×	UU- - ×	UU- - ×
خُ دا یا مَن	ع مَم گر دان	بِ در وی شی	یُ خَر سن دی
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

در کدام بیت کلمهٔ مختوم به مصوّت بلند "و"، کوتاه تلفّظ شده است؟ با تقطیع هجایی این اختیار شاعری را مشخص کنید.

الف) گشاد کار مشتاقان در آن ابروی دلبند است
پیشانی

ب) خمی که ابروی شوخ تو در کمان انداخت
به قصد جان من زار ناتوان انداخت

خ می ک اب	رُوی شوخ	ت در ک ما	ن داخت
-U-U	U-U- U	-U-U	--
ب قص د جا	ن م ن زا	ر نات وا	ن داخت
-U-U	UU- U	-U-U	--
مفاعِلن	فعلاتِن	مفاعِلن	فَع لَن
مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن
مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن
مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن	مفاعِلن

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، اختیار زبانی تغییر کمیت مصوّت‌ها را مشخص کنید.

الف) روزها گر رفت گو رو باک نیست
تو بمان ای آن که چون تو پاک نیست

رو زها گر	رفت گو رو	با ک نیست
-U-	-U-	-U-
ت ب مان ای	آن ک چُن ت	پاک نیست
-U- U	-U- U	-U-
فاعلاتِن	فاعلاتِن	فاعِلن

ای رَ فی قان	را ه ها را	بست یار
- - U -	- - U -	- U -
آ هو ی لَن	گی مُ او شی	رِش کار
- U -	- - U -	- U -
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

در بیت زیر دو اختیار زبانی را پیدا کنید.

۱۷

"نه سبو پیدا در این حالت نه آب
خوش بین والله اعلم بالصواب"

نَ سَ بو پی	دا دَ رین حا	لت نَ آب
- - U -	- - U -	- U -
خُش بَ بین وَل	لا هُ اع لم	یص صَ واب
- - U -	- - U -	- U -
فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن

با تقطیع بیت زیر دو اختیار زبانی را مشخص کنید.

۱۸

"به صد جان ارزد آن رغبت که جانان
نخواهم گوید و خواهد به صد جان"

بِ صد جا نر	ز دان رِغ بَت	کِ جا نان
- - U -	- - U -	- - U -
ن خا هم گو	ی دُ خا هد	بِ صد جان
- - U -	- - U -	- - U -
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعی (فعولن)

با خوانش درست بیت‌ها و درک پایه‌های آوایی هر بیت مشخص کنید که وزن کدام بیت همسان و

۱۹

کدام بیت ناهمسان است؟

الف دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند

از گوشه بامی که پریدیم پریدیم

الف

دل نیست ک	بو تر کِ چُ	بر خا ست ن	شی ند
از گوشِ ی	با می کِ پ	ری دِ یم پ	ری دیم
- - UU	- - UU	- - UU	- -
مستفعل	مستفعل	مستفعل	مستف

شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست
طبيب جان خرابم کسی ورای تو نیست

شَ فَا يِ اَيْن	دِ لِ بِي مَا	رَ جَزَلَا قَا	يِ ثُ نِيَسْت
طَ بِي بِ جَا	نِ خَ رَا بَم	كَ سِي وَ رَا	يِ ثُ نِيَسْت
-U-U	-UU -	-U-U	-UU
مفاعِلن	فَعَلَاتِن	مفاعِلن	فَعَلَن

با تقطیع هجایی هر یک از ابیات زیر تعیین کنید وزن کدام بیت همسان و کدام بیت ناهمسان است؟

الف) مرا تا عشق تعلیم سخن کرد
ب) نماز در خم آن ابروان محرابی

حدیثم نکته هر محفلی بود
کسی کند که به خون جگر طهارت کرد

م را تا عش	ق ت لِي م	سُ خن کرد
ح دی ثم نُک	تِي هر مَح	ف لِي بود
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیل (فعولن)

ن ما ز در	خَ مَ آن أَب	رُ وَا نِ مِج	را بی
ک سی کُ نَد	کِ بِ خَو نِ	جَ گَر طَ ها	رت کرد
مفاعِلن	فَعَلَاتِن	مفاعِلن	فَع لَن

کدام مصراع با مصراع "دستم نداد قوّت رفتن به پیش یار" هموزن است؟

الف) گفت و گوهاست درین راه که جان بگدازد
ب) خواهم که پیش میرمت ای بی وفا طبیب

دَس تم ن	داد قُ وَ	تِ رَ ف تن بِ	پی ش یار
خا هم کِ	پیش می رَ	مَ تی بی و	فا ط بیب

باتوجه به بیت زیر پایه‌های آوایی، وزن شعر و نشانه‌های هجایی آن‌ها را در جدول قرار دهید.
 "باآنکه جیب و جام من از مال و می تهی است
 نداشت"

پایه‌های آوایی	با آن کِ	جی بُ جامِ	م نز ما لُ	می تُ هیست
وزن شعر	ما را فَ	را غَ نیست	ک جم شی دِ	جم نَ داشت
نشانه‌های هجایی	U- -	U-U-	U- -U	-U-

ابتدا بیت زیر را تقطیع کنید، سپس اختیارات وزنی آن را مشخص کنید.
 "یار با ماست چه حاجت که زیادت طلبیم
 دولت صحبت آن مونس جان ما را بس"

یا	ر	با	ما	ست	چ	حا	جت	کِ	ز	یا	دت	ط	لَ	بیم
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
دو	لَ	تِ	صح	بَ	تِ	آن	مو	نِ	سِ	جان	ما	را	بس	
-	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-	-	-	

آرایه بارز مربوط به هر بیت یا عبارت را مشخص کنید. در ستون "دوم" یک آرایه اضافه است.

(الف) دل و کشورت جمع و معمور باد	ز ملکت پراکندگی دور باد	(۱) تلمیح
(ب) شکر ایزد که به اقبال کله‌گوشه گل	نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد	(۲) تضمین
(پ) ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی	از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی	(۳) تضاد
(ت) یار بی پرده از در و دیوار	در تجلی است یا اولی‌الابصار	(۴) متناقض‌نما
		(۵) لف و نشر

در بیت زیر در دو واژه ایهام تناسب به کار رفته است، آن‌ها را بیابید و توضیح دهید.
 "به مهلتی که سپهرت دهد ز راه مرو تو را که گفت که این زال ترک دستان گفت"

در بیت زیر دو آرایه بدیع معنوی مشخص کنید.
 "چو آینه است و ترازو، خموش و گویا، یار ز من رمیده که او خوی گفت‌وگو دارد"

در هریک از ابیات گروه "الف" کدام آرایه گروه "ب" وجود دارد؟ (در قسمت ب یک آرایه اضافه است و برای هر بیت یک آرایه کافی است)

الف	ب
۱- شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین حائل سبکباران ساحل‌ها	تضمین کجا دانند حال ما
۲- حافظ از جور تو حاشا که بگرداند روی آزادم	حسن تعلیل من از آن روز که در بند توأم
۳- دل و کشورت جمع و معمور باد	مراعات نظیر ز ملکت پراکندگی دور باد
۴- عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت خفت	ایهام که چندین گل اندام در خاک
	لفونشر

باتوجه به موارد مشخص شده آرایه‌های "متناقض‌نما، تلمیح، تضمین و مراعات‌نظیر" را در ابیات زیر بیابید.

- الف) چیست این سقف بلند ساده بسیار نقش هیچ دانا زین معما در جهان آگاه نیست
- ب) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم کز نسیمش "بوی جوی مولیان آید همی"
- پ) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هائل کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها
- ت) این مه که چون منیژه لب چاه می‌نشست گریان به تازیانه افراسیاب رفت

"غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم
گشت از برق تو ظاهر نور ایمان ای قلم
خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم
مشکلات خلق گردد از تو آسان ای قلم
نیستی آزاد در ایران ویران ای قلم"

"آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی
تا مگر به دست آرم دامن وصالش را
دست خود ز جان شستم از برای آزادی
می‌دوم به پای سر در قفای آزادی
در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است
دامن محبت را گر کنی ز خون رنگین
فرخی ز جان و دل می‌کند در این محفل
الف) به دو ویژگی فکری اشعار بالا اشاره کنید.
ب) بیت دوم را از نظر ادبی بررسی کنید.

در بیت "چه باشد نازش و نالش بر اقبالی و ادباری
که تا بر هم زنی دیده نه این بینی نه آن
بینی" لف‌ها به ترتیب عبارت‌اند از ..... و .....

حسن تعلیل	الف) جامه‌دران رسید گل از بهر دار ما زان می‌دریم جامه به بوی وصال گل
متناقض‌نما	ب) زلف آشفته او موجب جمعیت ماست چون چنین است پس آشفته‌ترش باید کرد
ایهام	ج) انتقام هرزه‌گویان را به خاموشی گذار تیغ می‌گوید جواب مرغ ناهنگام را

۳۳

آرایهٔ مشترک دو بیت زیر کدام است؟ چرا؟

الف) آدمی پیر چو شد حرص جوان می‌گردد   خواب در وقت سحرگاه گران می‌گردد
 ب) سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات   غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را

در ابیات زیر قسمت‌های مشخص شده کدام آرایه‌های بدیع معنوی را ساخته‌اند؟

۳۴

(کُلُّ یَوْمٍ هُوَ فِی شَأْنٍ) بخوان مر ورا بی‌کار و بی‌فعلی مدان

۳۵

گفت آن یار کزو گشت سر دار بلند جرمش این بود که اسرار هویدا می‌کرد

۳۶

گر مکرر سخن تلخ بگوید معشوق   عاشق آن نیست که این نکته مسلم دارد

۳۷

در وداع شب همانا خون گریست روی خون‌آلود زان بنمود صبح

۳۸

آرایهٔ "لف‌ونشر" را در بیت زیر بیابید و نوع آن را مشخص کنید.
 "آن‌که ز ابرو و مژه تیر و کمانی دارد   چشم ما کرده سیه قصد جهانی دارد"

لفونشر	الف) چیست این سقف بلند سادهٔ بسیار نقش هیچ دانا زین معما در جهان آگاه نیست
مراعات نظیر	ب) دو کس دشمن ملک و دین‌اند؛ پادشاه بی‌حلم و زاهد بی‌علم.
تضمین	ج) درنیابد حال پخته هیچ خام پس سخن کوتاه باید والسلام
متناقض‌نما	د) چون در این میدان نداری دست و پایی همچو گوی اختیار سر به زلف همچو چوگان‌ش گذار
تضاد	هـ) درویش بی‌معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد "كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا"
تلمیح	و) این مه که چون منیژه لب چاه می‌نشست گریان به تازیانهٔ افراسیاب رفت

باتوجه به موارد مشخص شده آرایه‌های "تلمیح، تضمین و مراعات نظیر" را در ابیات زیر بیابید.

۴۰ از اسب پیاده شد بر نطع زمین نه رخ زیر پی پیلش بین شهمات شده نعمان

۴۱ در آینه دوباره نمایان شد با ابر گیسوانش در باد
باز آن سرود انا الحق ورد زبان اوست

۴۲ چشم حافظ زیر بام قصر آن حوری سرشت شیوهٔ جنات تجری تحتها الانهار داشت

۴۳ ور مرد خواب و خفتی رو سر بنه به بالین تنها مرا رها کن

در ابیات و عبارات زیر آرایه‌های بدیع معنوی را بیابید.

۴۴ گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط   گریه مینا نگر خندیدن ساغر ببین

۴۵ موجۀ این محیط طوفان‌زاست   گربه‌چشم آرمیده می‌آید

۴۶ همچو نی زهری و تریاقی که دید   همچو نی دمساز و مشتاقی که دید؟

۴۷ آرایه‌های مذکور را به ابیات موردنظر متصل کنید. (توجه داشته باشید یک آرایه اضافه است)

لفونشر مرتب	۱) من و تو غافلیم و ماه و خورشید	بر این گردون گردان نیست غافل
متناقض‌نما	۲) روی و چشمی دارم اندر مهر او	کاین گهر می‌ریزد آن زر می‌زند
تضاد	۳) فلک در خاک می‌غلتید از شرم سرافرازی افتادن ما را	اگر می‌دید معراج ز پا
تلمیح	۴) یارب این آتش که در جان من است خلیل	سرد کن زان‌سان که کردی بر
لفونشر مشوش		

در قسمت‌های مشخص‌شده آرایه‌های "تلمیح، تضمین و مراعات نظیر" را بیابید.

- الف) نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را؟
 ب) مکن گریه بر گور مقتول دوست قل الحمد لله که مقبول اوست
 ج) حرفی است اینکه خضر به آب بقا رسید زین چرخ دل‌سیه دم آبی ندید کس
 د) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل کجا دانند حال ما سبک‌باران ساحل‌ها

در هریک از بیت‌های ستون "الف" کدام آرایه ادبی ستون "ب" به کار رفته است؟

الف	ب
الف) به لطف خال و خط از عارفان ربودی دل دانه توست	ایهام
ب) گر برگ گل سرخ کنی پیره‌نش را از نازکی آزار رساند بدنش را	تضمین
ج) ایوب با چندین بلا، کاندرا بلا شد مبتلا مفتاح الفرج	اغراق
د) خانه زندان است و تنهایی ضلال هر که چون سعدی گلستانیش نیست	لف‌ونشر
	ایهام تناسب

کدام واژه در بیت زیر آرایه "ایهام تناسب" دارد؟ واژه موردنظر با کدام کلمه تناسب ساخته است؟
 "روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد
 زان زمان جز لطف و خوبی نیست در تفسیر ما"

در هریک از ابیات زیر قسمت‌های مشخص‌شده کدام آرایه بدیع معنوی دیده می‌شود؟

۵۱ از آن مرد دانا دهان دوخته است   که بیند که شمع از زبان سوخته است

۵۲ چون شب‌نم اوفتاده بدم پیش آفتاب مهرم به جان رسید و به عیوق بر شدم

۵۳ نگران با من استاده سحر / صبح می‌خواهد از من کز مبارک‌دم او آورم این قوم به جان‌باخته را بلکه خبر ...

۵۴ هریک از آرایه‌های ادبی گروه "ب" به کدامیک از بیت‌های گروه "الف" مرتبط است؟ (یک مورد در ستون "ب" اضافی است)

گروه ب	گروه الف
مراعات نظیر	الف) یک روز که خسرو زنگ قرآن در شهناز شوری به پا کرده بود، مدیر مدرسه آواز او را شنید.
لف‌ونشر	ب) سپهبد پرستنده را گفت گرم سخن‌های شیرین به آوای نرم
ایهام	ج) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی من از آن روز که در بند توأم،
تناسب	آزادم"
اسلوب	د) فرورفت و بر رفت روز نبرد به ماهی نم خون و بر ماه گرد
معادله	ه) از اسب پیاده شو، بر نطعِ زمین رُخِ نه زیر پی پیلش بین شهمات
تضمین	شده نُعمان
حس‌آمیزی	

۵۵ نام کامل بحر بیت زیر را بنویسید.
"ای مست شبرو کیستی؟ آیا مه من نیستی؟
گر نیستی، پس چیستی؟ ای همدم تنهای دل"

در هریک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ (در ستون "ب" یک مورد اضافی است)

گروه الف	گروه ب
(۱) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی	اغراق
(۲) از آن مرد دانا دهان دوخته است که بیند که شمع از زبان سوخته است	تضاد
(۳) میشناسمت / چشمهای تو میزبانِ آفتابِ صبحِ سبزِ باغهاست / میشناسمت	ایهام
(۴) عهد کردی که کشی فرصت خود را روزی فراموش مکن فرصت ار یافتی، آن عهد	اسلوب معادله
	حسن تعلیل

نوع وزن مناسب با هر بیت را از ستون زیر برگزینید.

(الف) به حسن و خُلق و وفا کس به یار ما نرسد انکار کار ما نرسد	تو را در این سخن	(۱) همسان
(ب) چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم خوشر بنوازد این نوا را	که لسان غیب	(۲) ناهمسان
(پ) نرگس از چشمک‌زدن شد فتنه در صحن چمن جادوی توام آمد به یاد	شیوه‌های چشم	(۳) همسان دولختی

وزن مصراع "جانا نظری که ناتوانم"، "مُستفلُ فاعلاتُ مُستف" است. اگر هجاهای این مصراع را به‌گونه‌ای دیگر برش بزنیم، وزن آن چه خواهد بود؟

باتوجه‌به ابیات زیر بحر مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید. (یک مورد اضافه است)
(رجز مربع سالم - هزج مسدس محذوف - رمل مثمن سالم)
الف) هرکه چیزی دوست دارد، جان‌ودل بر وی گمارد   هرکه محرابش تو باشی، سر زخلوت
برنیارد
ب) نخستین‌بار گفتش کز کجایی   بگفت از دار ملک آشنایی

باتوجه‌به بیت "چیست این سقف بلند ساده بسیار نقش
نیست"
الف) وزن بیت را بنویسید.
ب) یک اختیار شاعری زبانی در مصراع اول مشخص کنید.

کدام‌یک از بیت‌های زیر، دو "برش آوایی" دارد؟
الف) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست   طبیب جان خرابم کسی وَرای تو نیست
ب) ای سرو بلندقامت دوست   وهوه که شمایلِت چه نیکوست!

در هریک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ (در ستون "ب" یک مورد اضافی است.)

گروه ب	گروه الف
متناقض‌نما	۱) گر چه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد /
تضمین	باز در آن هوای مه‌آلود / پاک‌کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد
حس‌آمیزی	۲) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم
مراعات	۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است میان ما و رسیدن هزار فرسنگ
نظیر	است
اغراق	۴) سپهد پرستنده را گفت گرم سخن‌های شیرین به آوای نرم
اسلوب	۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم کز نسیمش "بوی جوی مولیان
معادله	آید همی"

در بیت "پیش کمان ابرویش لابه همی‌کنم ولی گوش کشیده است از آن گوش به من نمی‌کند":

الف) شاعر در هجای هفتم مصراع اول بیت، از کدام اختیار "زبانی" استفاده کرده است؟
 ب) وزن این بیت چیست؟

در کدامیک از ابیات زیر، هر سه اختیار زبانی (بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه - حذف همزه - کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند) به کار رفته است؟

الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز / و روی بگردانی، در دامن آویزد
 ب) پس سوی کاری فرستاد آن دگر / تا از این دیگر شود او باخبر

برای بیت: "از کرده خویشتن پشیمانم

جز توبه ره دگر نمی‌دانم" کدام یک از وزن‌ها، نادرست

است؟

الف) مفعولُ مفاعِلن مفاعِلن
ب) مستفعلُ فاعِلاتُ مستفعل
ج) مفتعلن فاعلات
مفتعلن فع

باتوجه به ابیات:

(۱) از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر یادگاری که در این گنبد دوّار بماند
(۲) دل چو غافل شد ز حق، فرمان‌پذیر تن بود می برد هر جا که خواهد اسب، خواب‌آلوده را

الف

در کدام بیت آرایه "اسلوب معادله" وجود دارد؟

ب

چگونه به وجود این آرایه در بیت پی برده‌اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است)

در بیت "خانه زندان است و تنهایی ضلال هر که چون سعدی گلستانیش نیست":

الف

در کدام واژه، آرایه "ایهام" به کار رفته است؟

ب

معانی مختلف این واژه را بنویسید.

در هر یک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ (در ستون "ب" یک مورد اضافی است)

گروه "الف"	گروه "ب"
<p>۱) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی "من از آن روز که در بند توام، آزادم"</p> <p>۲) موج ز خود رفته‌ای تیز خرامید و گفت می‌روم گر نروم نیستم</p> <p>۳) برهنه چو تیغ تو بیند عقاب نیارد به نخجیر کردن شتاب</p> <p>۴) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را می‌کشد اول چراغ خانه را</p>	<p>تضاد</p> <p>تضمین</p> <p>اسلوب</p> <p>معادله</p> <p>لف و نشر</p> <p>اغراق</p>

در کدام یک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند "ی"، همواره کوتاه است؟
 "به دشت دل گیاهی جز گل رویت نمی‌روید   من این زیبا زمین را آزمودم میهن ای میهن!"

در هر یک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ (در ستون "ب" یک مورد اضافی است)

گروه "الف"	گروه "ب"
(۱) آیین طریق از نفس پیرمغان یافت پیش نام نهادند	آن خضر که فرخنده
(۲) درنیابد حال پخته هیچ خام والسلام	پس سخن کوتاه باید؛
(۳) گر برگ گل سرخ کنی پیره‌نش را را	از نازکی آزار رساند بدنش
(۴) مَنَعَم مکن از دیدن قد و رخ و چشمش گل و بادام گرفتم	من انس به سرو و
	تضاد تلمیح لف و نشر متناقض‌نما اغراق

در هریک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ "قسمت" "ب" یک مورد اضافه است.

"الف"	"ب"
(الف) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل سبک‌باران ساحل‌ها	کجا دانند حال ما
(ب) بر لب کوه جنون خنده شیرین بهار فرهاد شکفت	نقش زخمی است که از تیشه
(ج) اگرچه نقش دیوارم به‌ظاهر از گران‌خوابی بیدار می‌گردم	اگر رنگ از رخ گل می‌پرد،
	۱- اغراق ۲- حسن تعلیل ۳- تلمیح ۴- مراعات نظیر

(الف) در کدام رکن بیت اختیار وزنی صورت گرفته است؟ نوع آن چیست؟
 (ب) کاربرد این قابلیت، تنها در چه وزن‌هایی رخ می‌دهد؟

آبِ آتَش	فُ ر و زِ عِش	قا مَد	پایه‌های آوایی
آ تَشِ آ لَا	بِ س و زِ عِش	قا مَد	
— — —	— — —	— —	نشانه‌های هجایی
فا عِلا تُن	مَفا عِلن	فع لُن	وزن شعر

در هریک از بیت‌های گروه "الف" کدام آرایه ادبی گروه "ب" به کار رفته است؟ "قسمت" "ب" یک مورد اضافه است."

"الف"	"ب"
<p>الف) از آن مرد دانا دهان دوخته است زبان سوخته است ب) خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن‌ها چشاند. ج) چون جام شفق موج زند خون به دل من چهره زردی است</p>	<p>۱- اسلوب معادله ۲- ایهام ۳- حسن تعلیل ۴- حس آمیزی</p>

باتوجه به بیت: "برداشته دل ز کار او بخت
درماند پدر به کار او سخت" پایه‌های آوایی، وزن شعر و نشانه‌های هجایی را در جدول زیر قرار دهید.

پایه‌های آوایی	۵/۷	بُر دا شَد	تِ دِل زِ کا	رِ او بَخَت
دَر مانِ دِ	پِ دَر بِ کا	رِ او سَخَت		
وزن شعر	۵/۷	مَفْعُولُ	مَفَاعِلُنْ	فَعُولُنْ
نشانه‌های هجایی	۵/۷	- - U	U - U -	U - -

وزن حاصل از تکرار ارکان زیر را بنویسید.
"فعولُنْ، فعولُنْ، فعولُنْ، فَعْلُنْ"

باتوجه به ابیات زیر در کدام گزینه، آرایه‌ها به درستی به کار رفته است؟

"چه زخم چو نای هر دم ز نوای شوق او دم
که لسان غیب خوش‌تر بنوازد این نوا را"
همه‌شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی
به پیام آشنایی بنوازد آشنا را"

- (۱) مراعات نظیر - تلمیح
(۲) تلمیح - تشبیه
(۳) تضمین - مراعات نظیر
(۴) تلمیح - تضمین

وزن بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟

"به حُسن خلق و وفا کس به یار ما نرسد
تو را در این سخن انکار کار ما نرسد"

- (۱) فاعلاتن مفاعِلن فعِلن
(۲) فعولن فعولن فعولن فعولن
(۳) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل
(۴) مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعِلن

کدام گزینه، وزن معادل، نشانه‌های هجایی زیر است؟

" – U – U / – UU – // – U – U / – UU – "

- (۱) مَفاعِلن، فعلاتن // مَفاعِلن، فعلاتن
(۲) مفعولُ، مفاعیلن // مفعولُ، مفاعیلن
(۳) مفعولُ، فاعلاتن // مفعولُ، فاعلاتن
(۴) مفتعلن، مَفاعِلن // مفتعلن، مَفاعِلن

بیت زیر در کدام "بحر عروضی" سروده شده است؟

"بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم
فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم"

- (۱) بحر هزج مسدس سالم
(۲) بحر هزج مثنی سالم
(۳) بحر هزج مسدس محذوف
(۴) بحر هزج مثنی محذوف